

Josep PERARNAU I ESPELT

ESTUDIANTS CATALANS DE DRETS
EN LES *TABULAE REPETITIONUM*
ET DISPUTATIONUM UNIVERSITATIS BONONIENSIS

*Per a la bibliotecària anònima
que m'obtingué el microfilm a
Eichstätt, 1 set. 2008*

Darrerament, M. Milagros Cárcel Ortí i Vicent Pons i Alós ens han informat de clergues de la corona catalanoaragonesa estudiants de dret civil o canònic en universitats europees, entre les que no manca la de Bolonya, en llur *El clero valentino en la época de los Borja* dins *València-Roma*, 223-245. Les presents pàgines incideixen en el tema.

En el volum anterior d'aquest anuari («ATCA», XXVII (2008), 806-807), mitjançant la notícia bibliogràfica dedicada als tres primers volums del catàleg de manuscrits medievals de la Biblioteca Universitària d'Eichstätt, saltava a coneixement públic de casa nostra la notícia d'haver-se conservat en el Cod. st 515, ff. 272r-278v, d'aquella universitat bavaresa alguns, ni que per al meu gust siguin excessivament breus, escrits d'estudiants catalans a la universitat de Bolònia en el pas del segle XIV al XV.¹

El primer de setembre del 2008 em vaig presentar a la dita biblioteca i vaig demanar el manuscrit; impossible de tenir, perquè la secció corresponent es trobava en obres; l'amabilitat d'una bibliotecària obtingué que almenys pogués treballar amb el microfilm; i, doncs, allò que a partir d'ara diré no es basa en treball directe sobre el manuscrit, ans només en el catàleg de manuscrits i en el microfilm, del qual només vaig poder disposar en aquell moment, car les peticions de microfilm o de CD-Rom s'han de cursar a través d'altres biblioteques universitàries.

El catàleg de manuscrits d'Eichstätt té 642 pp., i catorze de làmines afegides al final; l'anàlisi descriptiva del Cod. st 515 ocupa les pàgines 163-172: hi trobem en primer lloc còpies de tractats jurídics de professors de Bolònia datables dels darrers anys del segle XIV i dels primers del segle XV: de Fredericus de Senis, *Consilia*, ff.2-208; un fragment de *Glossa ordinaria* al *Decretum* de Gracià, ff. 209-222; de Johannes de Deo, *Decretum abbreviatum*, ff. 223-227; un *Repertorium Decreti*, ff. 228-249; un *Commentarius in Lecturam arboris*

1. Karl Heinz KELLER, *Die Mittelalterlichen Handschriften der Universitätsbibliothek Eichstätt. Dritter Band. Aus Cod. st 471-Cod. st 699* (Cataloge der Universitätsbibliothek Eichstätt. I. Die mittelalterlichen Handschriften, 3), Wiesbaden, Harrassowitz Verlag 2004, 166-168.

consanguinitatis et affinitatis Johannis Andree cum schematibus, ff. 250-260; de Johannes Andree, *Lectura arboris consanguinitatis et affinitatis*, ff. 260-264; de Petrus Perusinus, *Lectura arboris consanguinitatis et affinitatis cum schematibus*, ff. 264-267; *Ex hiis patet qui possunt contrahere matrimonium*, ff. 268-269; d'Antonius de Butrio, *Consilia duo*, ff. 209-271v; i ací vénen les *Tabulae repetitionum et disputationum Universitatis Bononiensis*, ff. 272-278. I segueixen: de Petrus de Ancharano, *Collatio facta coram Gregorio XII*, a Roma el dia 21 de febrer de 1407, ff. 279-281; i, sembla, del mateix, *Epistula domino cardinali missa*, ff. 281-282. A partir d'ací, el darrer apartat del volum conté documentació papal a favor de la Universitat de Bolònia: *Indulta et confirmationes privilegiorum papalium Universitatis Bononiensis*, ff. 283-291; el volum s'acaba amb la *Jacobi abbatis Sancti Stephani, littera ad Laurentium Pictoris*, del 1343.

Abans d'entrar en la biblioteca universitària, el còdex es trobava en la del capítol de la catedral d'Eichstätt.

Les *Tabulae repetitionum et disputationum Universitatis Bononiensis* deuen ésser un fragment (no veig encapçalament per enlloc) del registre oficial, on constaven les sol·licituds presentades pels estudiants per a exercicis de graus; alguna d'aquestes sol·licituds és explícitament adreçada al rector, com la del f. 277v, d'un portuguès estudiant de dret civil, encapçalada «Venerabili ac honesto domino rectori universitatis»; tampoc no hi veig èxplícit.

Dins aquests set folis hi ha tres classes de texts relacionats amb Catalunya:

a) les sol·licituds de dos estudiants catalans a defensa d'uns punts sota la responsabilitat d'un professor i amb la col·laboració d'un altre estudiant a l'hora de respondre a preguntes i objeccions. Diria que és un exercici equivalent a la defensa de tesi doctoral.

b) una ,species facti' o cas a discutir, localitzat a Catalunya;

c) i els també dos casos en què connacionals nostres feren d'ajudants en la previsible discussió.

Proposta: a, 1, f. 273r:

«In Christi nomine, amen.

«Johannes de Castilionis, de natione Cathalanorum, scholaris in iure canonico, sui exercicii causa, die dominico proximo futuro, hora que intratur de mane, reppetet cum oppositis et quesitis capitulum *Cum dilectus* situatum in titulo *De rescriptis*; et infrascriptis conabitur defensare conclusiones, quarum prima hec est:

«Prima conclusio: Quod inquisitor datus in aliqua provincia iuxta inquisitionem factam contra aliquos manifestos criminosos, potest ipsos, citatione non premissa, excommunicare et etiam deponere;

«Secunda conclusio: Quod in litteris impetratis in forma comuni super restitutione sui beneficii tenetur excommunicatus facere mentionem de causa

excomunionis, aliter littere sic impetrare non valent, etiam habita mencione de causa amocionis sui beneficii;

«Tertia conclusio: Quod littere impetrare in forma comuni ab excomunicato super restitutione sui beneficii, valent, dum tamen de causa excomunicacionis et amocionis sui beneficii in litteris exprimatur; [f. 273v]

«Quarta conclusio: Quod littere impetrare in forma comuni super absolutione sua, nisi exprimatur de causa excomunicacionis, non valent;

«Quinta conclusio: Quod questio excomunicacionis non est privilegiata excomunicato et amotio a suo beneficio, ut ipse possit agere seu impetrare litteras super sua spoliacione.

«Sexta conclusio: Quod si quis in causa, que vertebatur seu verti sperabatur inter ipsum et Ticium, fuerit excomunicatus, et ipse impetrat litteras contra unum alterum, tales littere non possunt impediri per illum Ticium, ad instanciam cuius fuit excomunicatus, eiam excomunicacione sibi opposita;

«Et hoc in scolis patris et domini sui Antonii de Butrio, utriusque iuris doctoris in orbe excellentissimi. Quare rogat, etc.».

Proposta a) 2, f. 278 r:

«D. Michael de Navés, de Catalonia, licenciatus in iure civili, repetet sue informacionis causa et exercicii, notabilem de capitulo causamque laproma (?) *De testimoniis*, conabitur defensare conclusiones infrascriptas die dominica proxime futura:

«Prima, quod attestaciones legi patrie recepte in una instancia, illa perempta, in alia ubi agitur ad idem et inter easdem personas faciunt fidem etiam in prima non publicate, parte altera invita in testibus non deficientibus, contra A. de Butrio;

«Secunda conclusio: Quod attestaciones recepte, instancia nulla rer/l (?) inepta libelli, non faciunt fidem in alia, contra Hostiensem, Johannem Antonium et Antonium de Butrio;

«Tercia conclusio: Quod reieccio, de cuius agitur preiudiciabilis acta, quibus principalis fuit presens et (finita?) quamvis iniuste calculo fuit contumax, si eius contumacia fuit illi nota et ista potest concordari: Bar, qui videtur sibi contrarius et limitatur, Johannes Andree et Antonius de Butrio;

«Quarta conclusio: Quod inquisitore heretice pravitatis remittente relapsum vel alium ad iudicem secularem, non tenetur omnino ex eisdem actis contra eum procedere iudex secularis ad penam, quam iudex ecclesiasticus inferre non posset: contra dominum Petrum de Ancharano;

«Quinta conclusio: Quod si durante criminali iudicio officium iudicis imploratur ad rei persecutionem ablatere delicto illo, ex eisdem actis potest ad ipsam rem restituendam fieri condemnacio, etc.

«Sexta conclusio: Quod si parcium renunciacione pereat instancia, non valent acta litis decisoria, in alia instancia est nova limitacio ad hanc decretalem.

«Quod si in iudicio summario plene discutiatur articulus aliquis, attestaciones ibidem non sufficiunt plenario, contra Ja. de Butrio et A. de Butrio.

«Quod litiscontestacio perempta instancia non facit quod fructus quem presumi male fidei possessorem, contra Bar., Jo. Andr. e A. de Butrio.

«Et hoc in scolis utriusque iuris doctoris Mathei de Mathesalanis, etc.».

Proposta b:

,Species facti' a discutir localitzada a Catalunya: f. 275v:

«Dominus Florianus de Sancto Petro hodie ad octo dies hora decima octava disputabit questionem de terminis, qui secuntur:

«De Catalonia quidam, gravi infirmitate laborans, coram octo fratribus Sancti Dominici, sine sui superioris licentia, adhibitis et vocatis, suum secretum condidit testamentum, quod post mortem suam aperiri mandavit, in quo... iussit distribui inter pauperes bona sua...».

Proposta c:

1)

Funció auxiliar en la discussió sobre el cas proposat: f. 275v:

(Immediatament després del paràgraf acabat de copiar, segueix aquesta anotació):

«Et ad utramque partem predictorum dubiorum sub eo [Ant. de Butrio] respondebit dilectus et carus dominus Jacobus Belleroni, de Catalonia».

2) f. 273r:

El cas o tema havia d'ésser exposat per «Dominus Petrus de Ancharano, utriusque iuris doctor»; i segueix:

«Et ad utramque partem predictorum dubiorum respondebit dilectus sibi filius dominus Martinus de Turribus de Valencia».

Tenim, doncs, el nom de quatre catalans estudiant i actuant en la facultat de dret, civil o canònic, de Bolonya entorn el 1400:

Jaume Balleró
Joan de Castelló
Miquel de Navers
Martí de Torres

Ens podem preguntar si algun d'ells ha deixat rastre en la documentació catalana de la primera meitat del segle XV. La resposta és afirmativa, i justa-

ment els dos darrers, de forma ben assenyalada car ambdós foren bisbes a Vic, començant per Martí de Torres el 1421; el succeïa Miquel de Navés, nomenat el febrer del 1423, però morí, sembla, sense poder prendre possessió, car el juny del mateix any era nomenat Jordi D'Ornos.² Tinc la impressió que tots dos havien jugat fort en el pas del pontificat reconegut de Benet XIII al de Martí V, elegit pel Concili de Constança, i per això el rei Alfons IV Trastámara devia insistir davant Martí V per a llur promoció a seu episcopal.

2. Aquestes són les dades de Conrad EUBEL, *Hierarchia Catholica Medii Aevi*, I, Münster, Aschendorf: de Martí de Torres diu que era ‚decretorum doctor‘ i de Miquel de Navés ho era ‚utriusque iuris‘; segurament ho fan constar els butlles papals.